

GERDA VAN
WAGENINGEN

Roman

DE FREULE

ZIERIKZEE TRILOGIE 3

Gerda van Wageningen

De freule

Zierikzee 3

Z&K

Uitgeverij Zomer & Keuning

Hoofdstuk 1

Ze schaterde het uit. Emma de Jonge keek met gefronste wenkbrauwen naar de jonge freule, die niet meer leek bij te komen van het lachen. Mevrouw Houweling keek ronduit afkeurend en stond met een abrupt gebaar op. ‘Freule Eveline, ik denk niet...’

Maar het hielp niet. De jonge freule van een van de landgoederen in Schuddebeurs had de slappe lach, hoewel ze zo langzamerhand oud genoeg moest zijn om zich iets deftiger te gedragen. Haar blonde krullen waren, zoals veel te vaak gebeurde, losgeraakt uit haar knot. Ze leek niet ouder dan zestien, dacht Emma hoofdschuddend. Ze deed een stap naar de jonge vrouw toe, hoe ongepast dat ook was.

‘Freule Eveline, mevrouw Houweling heeft het druk en ik moet met juffrouw Emma mee terug naar de Havendam. Het werk wacht.’

De freule grinnikte nog steeds, maar ze stond toch op, keek licht geschrokken naar de dienstbode die niet veel in leeftijd kon schelen met haarzelf. ‘O, neem me niet kwalijk, het spijt me, maar het is zo idioot en...’

‘Mijn broer is allesbehalve leuk,’ verzekerde Theresia Houweling de ander nadrukkelijk.

Juffrouw Emma van Neck, haar jongste zuster, glimlachte echter tegen wil en dank. ‘Reinder heeft altijd veel te hoog van de toren geblazen.’

‘Maar opscheppen dat hij met mij gaat trouwen slaat echt alles!’ lachte de freule, die eindelijk ook overeind kwam, haar rok glad streek, de laatste lachtranen uit haar ogen veegde en ten slotte diep ademhaalde. ‘Ik moet het mijn broer gaan vertellen. Die komt beslist ook niet meer bij. Wat een onzin en wat een opschepper!’

‘Uw broer zou ik niet bepaald een lachebekje willen noemen,

freule,' waagde mevrouw Houweling het op te merken, en ze keek nog steeds zuinigjes uit haar ogen.

Eindelijk werd de jonge freule weer ernstig. Emma keek haar onderzoekend aan. Ze schatte de freule van ongeveer haar eigen leeftijd. Oud genoeg om serieus aan een huwelijk te gaan denken, peinsde ze, maar inderdaad, Reinder van Neck zou daarvoor nooit in aanmerking komen. Dat stond wel vast!

De freule haalde diep adem. 'Dat is waar, en nu al helemaal niet. De oorlog is voorbij, onze oom is overleden. Het landgoed heeft echt betere tijden gekend en Frits is zeker nog lang niet te bewegen om een doordacht huwelijksaanzoek te gaan doen.'

Emma zag het gezicht van juffrouw Emma betrekken, al duurde dat maar een fractie van een seconde. Ze liep al ongeduldig naar de deur, in de hoop dat juffrouw Emma haar zou volgen.

Mevrouw Houweling verliet de woonkamer van haar huis omdat de tweeling kabaal maakte. De rentmeesterswoning van het landgoed was eigenlijk te klein voor een gezin met vier kinderen en een inwonende dienstmeid in een van de zolderkamers. Bij de familie Houweling was het tegenwoordig altijd rommelig. Er werd nooit op tijd gegeten en veel te veel werk bleef liggen. Emma had er weleens geholpen, maar nu mocht dat niet meer. Mevrouw moest eindelijk leren haar eigen problemen op te lossen. Ze was destijds beneden haar stand getrouwd en overduidelijk kostte het haar nog steeds moeite haar handen eens flink uit de mouwen te steken, omdat ze er niet mee was opgegroeid om aan te moeten pakken in een huishouden.

'We moeten gaan.' Juffrouw Emma glimlachte weer en liep ook naar de deur.

De freule volgde en keek plotseling ernstig en een beetje hulpeloos naar de beide andere vrouwen, die nu naar de auto liepen. 'Het spijt me dat ik jullie broer heb uitgelachen,' zei ze tegen juffrouw Emma. 'Is je zuster daarom boos op mij?'

Juffrouw Emma had de auto bereikt en keerde zich om. Emma zelf wachtte geduldig en keek van de een naar de ander.

‘We zijn zeker niet boos, freule, want helaas kan ik niet anders dan beamen dat mijn broer eigenlijk nergens voor lijkt te deugen. Vroeger op school al niet, en in het bedrijf van onze familie is hij hooghartig naar het personeel en tegelijkertijd te beroerd om onderaan de ladder te beginnen. Eigenlijk is mijn zwager de enige die hem op zijn nummer kan zetten, waarna hij dan voor een poosje luistert. Al duurt dat nooit lang.’

‘Je bedoelt de rentmeester?’

Juffrouw Emma grinnikte weer. ‘Nee, ik bedoel mijn andere zwager.’

‘De Amerikaan,’ knikte de freule nieuwsgierig. ‘Er wordt vaak over hem gekletst, maar altijd met respect.’

‘De hele familie is goed af met hem,’ knikte juffrouw Emma, terwijl ze instapte en Emma snel naast haar ging zitten. De juffrouw startte de auto.

‘Is het niet lastig dat de chauffeur is vertrokken?’ aarzelde de freule nog even.

Juffrouw Emma schudde het hoofd. ‘De tijden veranderen, nu de oorlog voorbij is, freule Eveline. Overal moet bezuinigd worden. Veel personeel wordt ontslagen, omdat wij ons dat niet meer kunnen veroorloven, maar onze vroegere koetsier Bram is samen met een vriend een eigen garagebedrijf begonnen. En autorijden kunnen wij ook wel zelf. Als er iets aan mankeert, brengen we de auto naar de garage. Onze Bram vindt het fijn om eigen baas te zijn.’

De freule zuchtte. ‘Het is overal hetzelfde. Overal wordt bezuinigd, allerlei dingen zijn nog nauwelijks te koop of kosten veel meer geld dan voor de grote oorlog. Gelukkig komt de handel wel weer op dreef, maar er zijn veel zieken en Frits zegt dat dat ook door de oorlog komt.’

‘De griep is inderdaad in de loopgraven begonnen, zegt men.’ Juffrouw Emma knikte. ‘Maar het was fijn u weer even te zien en te spreken, freule.’

‘Wederzijds. Keek mijn broer Frits maar eens beter naar jou!’

Even trok er een schaduw over het gezicht van de jonge maar nog steeds ongetrouwde Emma van Neck. ‘Hij heeft waarschijnlijk wel wat anders aan zijn hoofd, nu uw oom er niet meer is en er zoveel zieken zijn.’

De freule stak haar hand op, de juffrouw reed de oprijlaan van het landgoed af en Emma zweeg bedrukt. Niet veel later reden ze in de richting van de stad. Zierikzee lag maar een paar kilometer verder weg. Emma vroeg zich in stilte af of de jongste van de drie dochters Van Neck, de enige die nog niet getrouwd was hoewel ze inmiddels door sommigen als overgeschoten werd beschouwd, nog steeds warme gevoelens koesterde voor jonker Frederik Mogge Muilman. Voor de oorlog had het geleken of die gevoelens beantwoord werden, maar dat had niet lang geduurd en het leek al snel alsof de jonker zijn aandacht voor de jongste van de redersdochters weer had verloren. Zonder dat het was uitgesproken besefte Emma dat haar deftige naamgenote daar veel verdriet van had gehad. Sindsdien had ze nooit serieus opengestaan voor mogelijke andere jongemannen, al had ze wel tot driemaal toe een huwelijksaanzoek gekregen, en niet alleen van de gelukszoekers die welbewust probeerden hogerop te trouwen om er zelf beter van te worden.

‘Alles is tegenwoordig anders dan voor de oorlog, ook al bleven wij neutraal,’ zuchtte juffrouw Emma gelaten. ‘De soldaten namen de Spaanse griep mee naar huis toen de oorlog afgelopen november eindelijk voorbij was.’

‘Maar de griep heerst ook hier,’ zei Emma, ‘terwijl we hier geen soldaten aan het front hebben gehad en we gelukkig voor de vernielingen van de oorlog gespaard zijn gebleven.’

‘Het land heeft er niettemin enorm onder geleden. De gemobiliseerde soldaten in de kazernes moesten toch loon, onderdak en eten krijgen. De handel had zwaar te lijden door onderzeeboten en mijnen in de zee, en viel daardoor ook hier voor de kusten stil. Mijn vader dacht korte tijd rijk te worden door verboden handel en smokkel, maar daar hebben Vicky en Jacques terecht al snel een stokje

voor gestoken. Anderen...? Ze zuchtte.

‘U bedoelt de broers Van Goens?’

‘De oudste, Koenraad, is na een daverende ruzie uit het familiebedrijf gestapt en is inmiddels voor zichzelf begonnen. Everhard is een naarling, en zijn jongste broer Hendrik lijkt intussen een man zonder eigen wil te zijn. Hij sukkelst volgens Victoria maar wat met Everhard mee.’

‘De handel komt intussen wel weer min of meer op gang.’

‘Wij mogen onze handen dichtknijpen met mijn kordate zus en haar Amerikaan,’ glimlachte juffrouw Emma onverwacht terwijl ze flink snelheid maakte. ‘Nu papa zo is verzwakt dat hij bijna niets meer kan, en mijnheer De Moucheron bij zijn zoon in huis woont, is papa lastiger dan ooit. Gelukkig komt mijnheer De Moucheron elke dag langs om hem de krant voor te lezen, en soms spelen ze nog net als voorheen een spelletje schaak.’

‘En ze drinken graag samen een cognacje om ondertussen over vroeger te praten.’

‘Het zijn oude mannen geworden. Mijn vader zeker. Ik maak me zorgen over de tijd dat hij er niet meer zal zijn, en nu is dat moment misschien wel angstig dichtbij gekomen.’ De juffrouw slaakte een bezorgde zucht en Emma wist even niet hoe ze haar kon troosten, want zij dacht soms ook met angst en beven na over de toekomst die misschien helemaal niet zo ver weg meer was.

‘Ze praten ook graag over vroeger. Het is ze gegund, nietwaar?’ Ze probeerde haar bezorgdheid voor de ander verborgen te houden. ‘Er is in huis inderdaad veel veranderd, juffrouw Emma. Juffrouw Vroom is in tegenstelling tot vroeger vaak kort aangeboden en ze zit meer in haar kantoortje dan dat ze achter Hetty en mij aanzit.’

‘Er is geen hele staf met personeel meer. Dat is niet meer te betalen. En meer nog, het werk wordt haar te zwaar.’

‘Ze is op leeftijd, alhoewel ze nog niet echt bejaard is.’

‘Victoria wil haar wel een pensioentje gaan betalen, zoals ze dat ook doen aan haar schoonvader.’

‘Na jarenlange trouwe dienst.’

‘Maar Vicky weet ook dat we in deze tijd heel goed op het geld moet letten en dus stelt ze dat uit. Ondertussen moeten jij en Hetty bijna alles samen doen. Zelfs Bram is er niet meer voor allerlei hand-en-spandiensten die eigenlijk alleen een man kan doen.’

Ze naderden de stadspoort van de stad en de juffrouw minderde eindelijk vaart.

‘Als er een spijker los zit, is mijnheer Jacques nooit te beroerd om zelf de hamer te pakken,’ grijnsde Emma.

De juffrouw glimlachte weer. ‘Maar het blijven zware tijden. Gelukkig is de oorlog voorbij. We mogen hopen dat het over niet al te lange tijd weer beter gaat, als de handel weer goed op gang komt. En vooral hoop ik dat papa nog een paar jaar blijft leven, zodat Vicky en Jacques niet al te veel rekening hoeven te houden met Reinder. Ik vrees, net als zij, de dag dat papa er niet meer zal zijn en hij de leiding van de rederij op zich zal nemen. Hij is daarvoor nu eenmaal totaal ongeschikt. Daar zijn we het alle drie roerend over eens. Gelukkig dat mijn zuster zo capabel is gebleken. En dat voor een vrouw! Als ik freule Eveline was, zou ik nu een onbedaarlijke lachbui krijgen, maar ik ben de freule niet. Wie had overigens ooit gedacht, toen Vicky een paar jaar geleden verliefd op hem werd, dat de zoon van onze butler zo’n capabele man zou zijn?’

‘Dat was zijn vader ook al, capabel. Mijnheer De Moucheron was en is nog steeds altijd zo deftig. Weet u nog hoe we samen Franse les van hem kregen toen ik pas uit het weeshuis kwam?’

‘Jij als leergierig en slecht opgeleid meisje van twaalf moest meedoen, omdat ik er nooit zin in had. Hoe lang ben je nu al bij ons, Emma?’

‘Vorige zomer was dat tien jaar, juffrouw Emma.’

De ander zuchtte. ‘Toen hadden we zelfs nog drie dienstmeisjes, een kokkin, een huishoudster, een butler en een koetsier. Wat is er veel veranderd in die jaren, hè?’

‘Zeker, juffrouw Emma.’

‘En nu zijn jij en ik al ruimschoots op de leeftijd dat we ook zouden moeten trouwen. Zeg eens eerlijk, ben jij nooit verliefd geweest?’

Emma kon er best om lachen. ‘In het begin van de oorlog op een Belgische vluchteling, die als tuinknecht op het landgoed werkte. Ik ging toen immers vaak met u mee, toen u...’

‘Toen ik verliefd werd op jonker Frederik.’

Emma knikte maar. Ze durfde even niets te zeggen voor ze diep ademhaalde en verderging. ‘Maar op een dag was Louis met de noorderzon vertrokken, ondanks beloften die hij had gedaan.’

‘En jij bleef achter met een gebroken hart?’

‘Ja, dat kan ik nu wel toegeven.’

‘En hoe overwon je je verdriet?’

‘Hard werken is altijd de beste oplossing als een mens zorgen heeft, juffrouw Emma. En ook de enige, denk ik, voor jonge vrouwen zoals ik.’

Ze reden de Havendam op, en niet veel later parkeerde de juffrouw de auto in het tot garage omgebouwde vroegere koetshuis van het deftige pand van de familie Van Neck.

‘We zijn weer thuis,’ zuchtte de juffrouw.

‘Ik moet me haasten,’ knikte Emma. ‘Over een uur is het alweer tijd voor het avondbrood.’

De Spaanse griep sloeg genadeloos toe, in dat voorjaar van 1919. Mijnheer Aernout van Neck werd zo ziek, dat iedereen in huis het ergste vreesde. Emma sloop op haar tenen door het huis, om niemand te storen. Juffrouw Victoria, of eigenlijk heette ze nu mevrouw De Moucheron, en haar man Jacques werkten vanuit het huis dat de Amerikaan, zoals hij nog vaak in de stad werd genoemd, bezat elders in de stad. Daar zat zijn administratiekantoor op de eerste verdieping van het huis, en daar deden beiden samen ook de administratie van de rederij van de familie Van Neck. De gepensioneerde vroegere butler van de familie, Henri, woonde daar ook, beneden in zijn appartement. Hij hielp nog regelmatig mee op het kantoor van

zijn vroegere werkgever. Als de nieuwe krant werd bezorgd in het pand aan de Havendam, zocht hij vaak mijnheer Van Neck op om hem voor te lezen, sinds deze al eerder verzwakt was geraakt na een tweede hartaanval ongeveer een jaar geleden. Mijnheer was sindsdien altijd moe en had bovendien last gekregen van ernstige slechtziendheid. Mevrouw Van Neck was halverwege de oorlog overleden aan de ziekte die niemand bij naam durfde te benoemen. K, dat was alles wat een enkeling in de mond durfde te nemen, de K die iedereen vreesde. Jongeheer Reinder had lang in de stad Rotterdam gewoond, zogenaamd om te studeren, maar eigenlijk had die alleen maar feestgevierd. Nu woonde hij in de vroegere kamer van juffrouw Victoria en liep hij iedereen voor de voeten zonder daadwerkelijk veel uit te voeren. Het gerucht ging dat hij meerdere liefjes had, zowel hier in de stad als ook in de stad waar hij zo lang had 'gestudeerd'. Hij had altijd geld tekort, en ook dat zorgde voor veel spanningen in huis.

Inmiddels had Emma als vanzelfsprekend veel van de taken van juffrouw Vroom overgenomen. Doordat de huishoudster op veel dingen commentaar had, gaf dat vaak spanningen in het souterrain. De slaapkamers werden niet meer zoals vroeger elke dag geschuierd, en juffrouw Emma moest zelf haar bed opmaken. De juffrouw deed ook vaak zelf de inkopen, zodat er een beter overzicht was van wat er aan het huishouden werd uitgegeven. De maaltijden waren mede door de tekorten in de oorlog veel eenvoudiger geworden. De kokkin, juffrouw Hanse, kwam niet langer elke dag over de vloer om te koken, alleen als er bezoek kwam en er dus uitgepakt moest worden alsof ze in het huis aan de Havendam nooit van geldtekorten hadden gehoord. Gewoonlijk kookten Emma en Hetty. Het tweetal had er hun handen vol aan om het huis bij te houden en voor alles en iedereen te zorgen. Op maandag deed een wasvrouw de was en op donderdag kwam er een weduwe met haar dochter poetsen. De rest rustte in hoofdzaak op de schouders van Emma en Hetty. Juffrouw Vroom deed hooguit nog wat verstelwerk, keek de rekeningen van de inkopen na en gaf vooral overal commentaar op.

Wat een verschil met vroeger, dacht Emma met een zucht toen ze weer thuis was, de juffrouw naar boven was gegaan om zich om te kleden in een middagjapon en Hetty de aardappelen schilde terwijl zij gehaktballen draaide voor het middageten. In een paar jaar tijd was er onnoemelijk veel veranderd, peinsde ze. Nu het aantal griepgevallen onrustbarend was gestegen, hadden de kerken hun deuren gesloten en bij veel scholen was dat eveneens het geval. Sommige mensen droegen op straat een linnen doekje voor hun neus en mond, en ze zagen die mondmaskers ook steeds vaker in winkels. Iedereen was voorzichtig geworden. In de krant stond dat het hielp om jezelf heel erg schoon te houden. Nu mijnheer Van Neck ziek was, heerste de angst ook in het pand aan de Havendam. Wat moest er van de familie worden als Reinder van Neck het hier inderdaad voor het zeggen zou krijgen? Wat gebeurde er dan met de rederij? Jacques de Moucheron had hem aardig onder de duim, maar Reinder was de erfgenaam, als enige zoon. Emma zuchtte en Hetty keek bezorgd op.

‘Was het niet goed bij mevrouw Houweling?’ informeerde ze.

‘Het bekende verhaal, rommel, niet afgemaakte zaken, ze kan haar drukke huishouden niet aan.’

‘Dat wist ze toen ze trouwde met de rentmeester. Gelukkig is het nu al een paar jaar bij vier kinderen gebleven,’ vond Hetty eigenwijs. ‘En juffrouw Victoria heeft nog helemaal geen moeder mogen worden. Daar zal ze best veel verdriet over hebben.’

‘Dat blijft gissen. Ze leeft voor de zaak, lijkt me.’

‘Ja, nog wel. Maar hoe moet dat straks gaan, als mijnheer... Nu ja, dat durf ik niet eens uit te spreken. We werken hier hard, Emma. Soms denk ik dat ik beter een baantje kan nemen als winkelmeisje of zo. Of zoals Coba, die voor uw vriendin werkt.’

‘Tonnie.’ Emma glimlachte breed. Haar vriendinnetje uit het weeshuis, dat ooit ook hier in huis als dienstmeisje was begonnen, maar dat altijd maar één ding wilde in haar leven: naaister worden. En dat was haar nog gelukt ook. Ze gaf nu leiding in het atelier waar de juffrouwen ook vaak hun kleding lieten maken, en ze had drie naaisters

onder zich werken, onder wie Coba, met wie Hetty bevriend was geraakt. ‘Tonnie heeft het getroffen,’ knikte ze naar Hetty terwijl ze de gehaktballen omdraaide om ze goed bruin te laten bakken voor ze met het deksel op de braadpan verder gaar moesten sudderen.

‘Hebben we niets beters te doen dan roddelen?’ klonk de stem van juffrouw Vroom scherp, zoals de laatste tijd bijna altijd het geval was.

Emma keek geschrokken op. ‘Alles gaat zoals het moet gaan, juffrouw Vroom.’

De oudere vrouw liep naar de tafel in de bediendenkamer om de borden te inspecteren. Ze liep moeilijker dan vroeger en ze hield al bij het kleinste stukje, stelde Emma fronsend vast. De dag dat ze tegen mevrouw De Moucheron zou moeten zeggen dat het eigenlijk niet meer ging beneden, kwam onvermijdelijk steeds dichterbij, dacht ze bedrukt. Allemaal zorgen. Overal zorgen.

Toen het eten klaar was, brachten Hetty en Emma de schalen naar boven, voor juffrouw Emma die een bordje vulde met wat fijngeprakt eten voor haar vader.

‘Ik had zo gedacht,’ begon de juffrouw, ‘dat ik voortaan eigenlijk best beneden bij jullie mee kan eten, als er verder niemand is. Vicky komt vanmiddag wel langs, want ze verwacht een paar schippers voor een onderhoud en dat doet ze natuurlijk in het kantoor van papa. Hij eet bijna niets meer.’

‘We maken ons allemaal zorgen, juffrouw Emma. Maar u beneden mee-eten? Juffrouw Vroom zal daar niet van willen horen.’

‘Heb je last van haar?’

‘Het arme mens is ongelukkig met haar toenemende beperkingen, haar pijn en... En waar moet ze heen als ze in de toekomst helemaal niet meer kan werken, juffrouw Emma? Hoewel ze daar nooit iets over heeft gezegd, zal ze zich daar vast en zeker zorgen om maken.’

‘Ze gaat nooit van z'n leven naar het armenhuis,’ knikte de juffrouw vastberaden. ‘Zo ver zullen we toch niet zinken?’

‘Niemand die het weet.’

De juffrouw zuchtte. ‘Misschien hadden we papa toch maar zijn

gang moeten laten gaan, een paar jaar geleden.'

'U bedoelt toch niet met smokkelen?' Emma kon het niet helpen dat ze de ander met afgrijzen aankeek.

'Wie zal het zeggen? Everhard van Goens heeft onlangs een nieuw schip besteld.'

'Laat mijnheer De Moucheron het maar niet horen!'

'Jacques of onze aloude Henri?'

'Beiden!'

Juffrouw Emma glimlachte weer. 'Je hebt gelijk. Maar het wordt wel tijd voor een goed gesprek met Jacques en Vicky. Over haar, over papa en vooral ook over Reinder.' Ze pakte haar bestek op en Emma haastte zich naar beneden om ook te gaan eten. Ze had honger gekregen.

Het laatste hoofdstuk over Huize Van Neck

Het is 1919. Na de Grote Oorlog komt de handel moeizaam op gang en de Spaanse Griep woedt door het land. Ook de rederij van de familie Van Neck, waar Emma als dienstmeisje werkt, heeft het moeilijk. Dan krijgt Emma een geweldige kans aangeboden. Ze moet een keuze maken: blijft ze trouw aan de familie Van Neck of jaagt ze haar eigen dromen na?

Een paar kilometer verderop, op een landgoed in Schuddebeurs, beleeft freule Eveline Mogge Muilters lastige tijden. Ze wil haar broer graag koppelen aan de jongste dochter Van Neck, maar of hij daarop zit te wachten... Ondertussen dingen meerdere welgestelde mannen naar Evelines eigen hand. Kunnen Eveline en Emma elkaar misschien helpen?

Gerda van Wageningen is de bekendste auteur van Nederlandse historische familieromans. Met *De freule* rondt ze haar Zierikzee-trilogie over de redersfamilie Van Neck af, en toont ze het dagelijks leven in het Zeeland van na de Eerste Wereldoorlog.

ISBN 978 90 2055 286 7 NUR 344

9 789020 552867 >

www.romanserie.nl

 Romanserie